

ZOFIA JAMRÓZ

ODNOWIONA LITURGIA PROFESJI ZAKONNEJ KOBIET W „ORDO PROFESSIONIS RELIGIOSAE”

Treść: Wstęp. I. Obrzęd inicjacji życia zakonnego; II. Obrzęd ślubów czasowych; III. Profesja dożgonna, jej znaczenie w obrzędach i modlitwach OPR. Zakończenie.

WSTĘP

Rozwój życia zakonnego doprowadził do głębszego zrozumienia sensu profesji. Stąd też wynikała potrzeba bardziej wyrazistego znaku w powszechnie przyjętym obrzędzie liturgicznym, szczególnie wówczas, gdy Sobór Watykański II podkreślił, że w liturgii „przez znaki widzialne wyraża się i w sposób właściwy poszczególnym znakom urzeczywistnia się uświęcenie człowieka”¹.

Mając przed oczyma różnorodność form życia zakonnego z przestarzałymi elementami obrzędowymi, rozumiemy dlaczego Sobór Watykański II zajął się także kwestią reformy obrzędów profesji zakonnej i dlaczego w Konstytucji o liturgii czytamy: „Należy rozpatrzyć krytycznie obrzęd Konsekracji Dziewic znajdujący się w Pontyfikale Rzymskim. Oprócz tego obrzęd profesji zakonnej i odnowienia ślubów należy tak ułożyć, by był bardziej jednolity, umiarkowany i dostojny; ma obowiązywać tych, którzy podczas Mszy św. składają lub odnawiają śluby, z zachowaniem jednak prawa partykularnego. Chwalebny jest zwyczaj składania profesji zakonnej podczas Mszy św.”²

Wypełniając postanowienia Konstytucji soborowej o liturgii Kongregacja Kultu Bożego dekretem z dnia 2. II. 1970 r. ogłosiła nowy obrzęd profesji zakonnej pt. „Ordo Professionis Religiosae”³. Po raz pierwszy zbiór obrzędów, który w róż-

¹ KL 7.

² KL 80.

³ W dalszych przypisach używać się będzie skrótu OPR, zaś na okre-

nych formach istniał już od VI—VII w. przeszedł z pozycji zwyczajów poszczególnych Instytutów zakonnych do ksiąg liturgicznych Kościoła łacińskiego. Rytuał Rzymski opublikowany w 1614 r. przez Pawła V (1605—1621) nie zawierał obrzędów ślubów zakonnych⁴. Jedynie starożytny obrzęd konsekracji dziewic wchodził w skład Pontyfikału.

Sobór Watykański II stworzył nową sytuację: oto po raz pierwszy w liturgii rzymskiej figuruje obrzęd typowy, przeznaczony dla tych, którzy składają profesję w czasie sprawowania Eucharystii. Motywów tej decyzji Soboru należy szukać przede wszystkim w wymaganiach natury duszpasterskiej i w charakterze eklesjalnym życia zakonnego, tak wyraźnie podkreślanym w teologii naszych czasów. Życie zakonne obchodzi bowiem cały Lud Boży: wiernych i duszpasterzy. Ten wymiar eklesjalny wymagał, aby rozmaite partykularne obrzędy profesji nie pozostawały poza tym „przejściem Ducha Świętego w Jego Kościele”, które ujawniło się w ruchu liturgicznym i nie znalazły się poza obrębem głównych zasad postanowionych przez Konstytucję o Liturgii⁵.

Wśród charakterystycznych cech podstawowego obrzędu OPR wysuwają się, dwie sprawy:

— podkreślenie stopniowego przyjęcia zobowiązania życia zakonnego a w konsekwencji rozróżnienie obrzędów pomiędzy poszczególnymi etapami podejmowania życia zakonnego,

— pragnienie, by nie tworzyć obrzędów „jednakowych” dla wszystkich. W liturgii profesji bowiem powinien „odbić się duch i natura każdej poszczególnej rodziny zakonnej”.

Konsekwentnie OPR precyzuje, że „różne Instytuty mają możliwość takiego dostosowania obrzędów, które by podkreślały ich cechy charakterystyczne”⁶.

Decyzja ta otwiera drogę do pluralizmu liturgicznego, wynikającego z przystosowania obrzędów do poszczególnych sytuacji, a w ten sposób usprawiedliwia i popiera twórczość liturgiczną.

OPR z jednej strony świadomie czerpie natchnienie z najstarszych obrzędów monastycznych i zawiera najbardziej au-

ślenie obrzędu dla zakonnic: OPR II, w odróżnieniu obrzędu dla zakonników.

⁴ Rytuał, W: *Podręczna encyklopedia kościelna*, t. 33—34, Warszawa 1914, s. 385.

⁵ I. M. Calabuig, *La profession religieuse*, W: J. Gélinau, *Dans vos assemblées*, t. 2, Paris 1971, s. 513.

⁶ OPR, Praenotanda 12, 4.

tentyczną tradycję treści i formy w nowych obrzędach życia zakonnego, a jednocześnie przedstawia się jako „model” rytuału, któremu duchowa sytuacja poszczególnych Instytutów może i powinna nadać konkretny kształt tak, aby sam „model” jako taki pomógł wyrazić zobowiązania różnych wspólnot. To pozytywne zarządzenie wprowadza na nowo do liturgii praktykę pewnej swobody w stosunku do przepisów, które ją przez wieki zbyt krępowały⁷.

Nowy obrzęd, zgodnie z wytycznymi Soboru, ma się przyczynić do większej jednolitości, prostoty i dostojności. „...Odnowienie (liturgii) ma polegać na takim układzie tekstów i obrzędów, aby one jaśniej wyrażały święte tajemnice, których są znakiem i aby wierni... łatwo mogli je zrozumieć i uczestniczyć w nich...”⁸.

Cała liturgia jest zespołem znaków widzialnych. W jej odnowie, a także w adaptacji obrzędów profesji zakonnej chodzi o to, aby znaki nie były czymś magicznym, ale by ułatwiały dialog i wymianę między Bogiem a człowiekiem. Stąd też wynika tendencja przywrócenia obrzędom szlachetnej prostoty tak, aby były zrozumiałe dla współczesnego człowieka, by ożywiały jego wiarę oraz wpływały na odnowienie życia chrześcijańskiego⁹.

Bardzo ważnym elementem liturgii jest język. W OPR uważamy dążność do zachowania języka biblijnego oraz do włączenia pewnych wyrażeń z tradycji patrystycznej lub z dokumentów soborowych. Istotne jest, by język był komunikatywny dla współczesnych ludzi oraz uwzględniał regiony kulturowe. Dlatego też OPR często używa określenia: „celebrians mówi te słowa, lub inne podobne”¹⁰.

I. OBRZĘD INICJACJI ŻYCIA ZAKONNEGO

Osoby pragnące podjąć życie zakonne przebywają zazwyczaj szereg etapów, zanim złożą profesję wieczystą, gdyż zgodnie z OPR „stopniami oddania się Bogu i Kościołowi w zakonie są: nowicjat, pierwsze śluby, lub inne święte więzy oraz śluby wieczyste”¹¹.

⁷ Por. S. Marsili, *Un esempio di adattamento nel „Rito della professione religiosa”*, „Rivista liturgica”, 63 (1976) s. 98—99.

⁸ KL 21.

⁹ Por. S. Czerwik, *Odnowa liturgii w świetle Konstytucji i Instrukcji liturgicznej*, RBL 18 (1965), s. 169.

¹⁰ OPR, II 7, 8, 16, 26, 27, 28, 31, 35, 58, 59, 60, 64, 77.

¹¹ OPR, Praenotanda 3.

Zasada stopniowej inicjacji prowadzi do rozróżnienia pewnych momentów życia zakonnego, które nie potrzebują wyrazu liturgicznego (jak np. rozpoczęcie postulatu), takich, które domagają się obrzędowości w obrębie wspólnoty zakonnej (wstąpienie do nowicjatu), takich, które można włączyć w jakąś akcję liturgiczną jak oficjum poranne lub wieczorne, albo w liturgię słowa (przrzeczenia lub pierwsza profesja) a wreszcie tych, które domagają się pełnego wyrazu liturgicznego, jak profesja wieczysta w czasie Mszy św.

Z powyższej zasady wypływa konieczność, aby każdy etap życia zakonnego był inaugurowany podczas odrębnej celebracji przejrzystej, nie przeładowanej wielością obrzędów. Każda akcja domaga się swoistej atmosfery, własnego typu obrzędów, stosownych czytań i śpiewów, odpowiedniej homilii i modlitw.

Ten dość wymagający przepis tłumaczy się rozpowszechnionym zwyczajem łączenia razem kilku obrzędów, wyraźnie różniących się od siebie elementami psychologicznymi, zakonnymi i prawnymi¹² i stąd „każdy z wymienionych obrzędów ma swój odrębny charakter i wymaga osobnej celebry”¹³.

Nowicjat jest momentem inicjacji w życie zakonne. Jeżeli ma zachować swój specyficzny charakter czasowej próby, to obrzęd, który oznacza jego rozpoczęcie, powinien odpowiadać temu celowi i wyrażać sens przygotowania do życia zakonnego.

Nie przewiduje się przekazania habitu. Obrzęd nie jest więc ukierunkowany na tzw. „oblóczyny”. Troska o autentyzm przywraca obrzędowi jego właściwy sens i strukturę. Habit jest znakiem dokonanej już konsekracji, dlatego nie powinno się go dawać młodym za wcześnie¹⁴. Instytuty zakonne zgodnie z Instrukcją „Renovationis causam” otrzymały swobodę decydowania: „Kapituła Generalna powinna określić strój, tak nowicjuszy jak i innych kandydatów do życia zakonnego”¹⁵.

Obrzęd włączenia kandydatek do wspólnoty zakonnej jest zgodnie z OPR bardzo prosty, ale wymowny w treści teologicznej.

Prośba, wyrażona przez jedną kandydatkę w imieniu wszystkich, jest dominującą w całości, gdyż na niej niejako ześrodkowuje się prośba wspólna i modlitwy. Zawarte są w niej

¹² I. M. Calabuig, art. cyt. s. 514—515.

¹³ OPR, Praenotanda 8.

¹⁴ I. M. Calabuig, art. cyt. s. 519.

¹⁵ RC 33.

istotne elementy życia poświęconego Bogu w zakonie, które zaraz na wstępie pragną nowicjuszki poznać, by odpowiedzialnie je praktykować.

„Pod wpływem łaski miłosiernego Boga przyszyliśmy tu, by doświadczyć zakonnego życia. Prosimy was siostry, abyście nas nauczyły naśladować Chrystusa ukrzyżowanego, żyć w ubóstwie, posłuszeństwie i czystości, trwać w modlitwie, czynić pokutę, służyć Kościołowi i wszystkim ludziom, a z wami mieć jedno serce i jedną duszę. Chcemy się nauczyć każdą chwilą życia dawać świadectwo Ewangelii, chcemy poznać waszą regułę i zachować prawo siostrzanej miłości”¹⁶.

Wymienione tu elementy dają doskonały obraz przemiany, która ma dokonać się w życiu kandydatek oddanych Bogu, bo jest to:

- naśladowanie Chrystusa ukrzyżowanego,
- praktyka ubóstwa, posłuszeństwa i czystości,
- trwanie w modlitwie,
- pełnienie pokuty,
- służba Kościołowi i wszystkim ludziom,
- dawanie życiem świadectwa Ewangelii,
- zachowanie siostrzanej miłości, by tworzyć jedno serce i jedną duszę,
- poznanie przepisów, którymi kieruje się dana wspólnota.

Jak się okaże z dalszej analizy tekstów innych obrzędów — wszystkie wymienione tu elementy będą w różnym stopniu wracały czy to w dialogu między zakonniceami, przełożoną i celebrazem, czy też w modlitwach. Świadczy to wystarczająco, że życia zakonnego nie można „nauczyć się” na początkowym etapie. Jest to proces dynamiczny, który wymaga ciągłego rozwoju dzięki współpracy z Bożą łaską. Odpowiedzialność za ten rozwój młodych w dużym stopniu spoczywa na starszych współsióstrach, bo nowicjuszki, poznając przepisy, wchodząc w praktykę ślubów, modlitwę, pokutę i czynną miłość, patrzą na życie tych, które już powinny w nim poczynić postępy. Dobry przykład wspólnoty znaczy więcej, niż najlepsze lektury ascetyczne.

Czytanie i rozważanie Ewangelii, czynne uczestnictwo we Mszy św., zrozumienie roli i wychowawczego wpływu nabożeństwa do Najświętszej Maryi Panny to źródła autentycznego życia zakonnego i postępu na drodze zjednoczenia z Bogiem¹⁷.

¹⁶ OPR, II 8. Korzystam z polskiego przekładu zatwierdzonego przez Komisję Episkopatu Polski, 25 IX 1971 r.

¹⁷ Por. M. Gogacz, *Idę śpiewając Ciebie*, Warszawa 1977, s. 234.

II. OBRZĘD ŚLUBÓW CZASOWYCH

OPR, podając wzór obrzędu profesji zakonnej, wielką wagę przywiązuje do wewnętrznego i duchowego uczestnictwa w niej. W obrzędzie inicjacji świadkiem włączenia kandydatek do rodziny zakonnej była tylko wspólnota zakonna, tu zaś jest przewidziany udział rodziny i wiernych w akcie liturgicznym¹⁸.

Na czasową profesję zakonną składa się kilka aktów liturgicznych, które proponuje OPR¹⁹. Są to:

- poświęcenie habitów,
- imienne wezwanie nowicjuszek,
- prośba o dopuszczenie do złożenia ślubów (wspólna, lub przedstawiona przez jedną nowicjuszkę w imieniu grupy),
- pytania i modlitwy celebransa,
- złożenie profesji,
- wręczenie oznak.

Obecnie zajmujemy się tymi aktami liturgicznymi, które w profesji czasowej mają głębsze znaczenie teologiczne.

Prośba o dopuszczenie do złożenia ślubów

Na wstępie obrzędu nowicjuszki wspólnie zwracają się do celebransa, który przewodniczy liturgii, do przełożonej, która reprezentuje wspólnotę zakonną i do obecnych sióstr z prośbą o przyjęcie:

„Prosimy o miłosierdzie Boże i o przyjęcie nas do zgromadzenia”²⁰.

Tekst prośby nasuwa spostrzeżenie, że sprawa jest wielkiej wagi, skoro opiera się na Miłosierdziu Boga. Termin „miłosierdzie” zazwyczaj kojarzy się nam ze współczuciem i przebaczeniem, a przecież powyższa prośba nie zawiera tych elementów. Dla lepszego wyjaśnienia trzeba odwołać się do Pisma św. Uczucie miłosierdzia Semici umieszczają w Sercu Ojca (por. Jr 31, 20; Ps 10, 13). Doznawali oni troskliwej miłości Boga w konkretnych aktach, chociaż nie nazywali jej miłosierdziem. W greckim rozumieniu termin miłosierdzie (eleos) oznaczał ideę miłości w stosunkach dwóch osób, związanych wzajemną wiernością. Czyny Jezusa, który chciał „we wszystkim upodobnić się do swoich braci”, są wyrazem Bożego mi-

¹⁸ OPR, II 21.

¹⁹ OPR, II 14—39.

²⁰ OPR, II 27.

łosierdzia. Tę myśl w szczególny sposób wyraża Ewangelia św. Łukasza. Jezus wielką miłością darzy ubogich (Łk 4, 18; 7, 22); dla grzeszników jest przyjacielem (Łk 5, 27. 30; 7, 34; 15, 14; 19, 7); okazuje swe miłosierdzie względem „syna jedynego” wdowy (Łk 8, 42; 9, 38. 42). Doskonałość, której Jezus domaga się od swoich uczniów (Mt 5, 48), polega na tym, aby być miłosiernym jak Ojciec jest miłosierny (Łk 6, 36). To miłosierdzie ma skłaniać do postępowania na wzór dobrego Samarytanina (Łk 10, 30—37), do przebaczenia temu, kto wyrządził krzywdę (Mt 18, 23—35). Od chrześcijanina Bóg wymaga by kochał, współczuł (Flp 2, 1), był zycliwy w sercu (Ef 4, 32; 1 P 3, 8), gdyż miłość Boga jest tam, gdzie jest praktykowane miłosierdzie²¹.

Tylko w kontekście biblijnym można zrozumieć prośbę o przyjęcie do zgromadzenia, odwołującą się do miłosierdzia, które w zasadzie jest miłością. Tu spotyka się początkująca w życiu zakonnym osoba z tymi, które już doznały ojcowskiej miłości Boga i które powinny wyjść naprzeciw z miłością.

Druga forma prośby polega na tym, że wypowiada ją jedna nowicjuszka w imieniu całej grupy:

„My N. N. za łaską miłosiernego Boga poznałyśmy waszą regułę i przebyłyśmy w siostrzanej wspólnocie okres próby, a teraz prosimy cię pokornie Matko (Siostro) o to, byśmy mogły poświęcić się Bogu i Jego Królestwu przez złożenie ślubów w tej rodzinie zakonnej N. N.”²²

Prośba nawiązuje do okresu nowicjackiej próby i wyraża gotowość poświęcenia siebie Bogu poprzez złożenie ślubów w Zgromadzeniu. Poświęcenie się Bogu i Jego Królestwu ma charakter dyspozycyjności, która polega na utożsamieniu swej woli z wolą Ojca. Gotowość ta, wyrażona we wstępnym etapie życia zakonnego, ma szczególne znaczenie, gdyż pierwsza profesja jest pełnoprawnym aktem poświęcenia siebie Bogu. W akcie tym, sprawowanym w łączności ze Mszą św. bierze udział także społeczność wiernych Kościoła. Śluby: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa mają zatem wymiar publiczny i stanowią najcenniejszy znak oddania siebie Bogu.

Obok rad ewangelicznych, w których zaangażowany jest Bóg, jako Dawca i Źródło wszelkiego daru oraz człowiek jako

²¹ X. L. Dufour, *Miłosierdzie*. W: *Słownik teologii biblijnej*, Tłum. K. Romaniuk, Poznań—Warszawa 1973, s. 478—483, por. L. Stopnicki, *Miłosierdzie Boże w świetle Pisma Świętego i nasza na nie odpowiedź*, W: *Powołanie człowieka* (praca zbior.), t. II, Poznań 1972, s. 21—40.

²² OPR, II 28.

skromny, niegodny odbiorca, wyróżnikiem szczególnej wagi jest rodzina zakonna, w obrębie której powołana pragnie kontynuować swe zawierzenie Bogu. Życie w zbiorowości, które realizują zakony na ziemi, jest ukierunkowane na Chrystusa i jest dążeniem do doskonałej wspólnoty w Jego Królestwie²³.

Pytania i modlitwy celebransa

W obrzędzie ślubów czasowych i wieczystych nowy rytuał wprowadził w męskich i żeńskich wspólnotach zakonnych tzw. „pytania”, które przewodniczący celebracji kieruje do zainteresowanych. Wydaje się, że jest to pewnego rodzaju publiczna weryfikacja decyzji i pełnej, świadomej odpowiedzialności za czyniony krok.

Przy czasowej profesji OPR proponuje dwa pytania:

„Drogie Siostry przez sakrament chrztu już jesteście poświęcone Bogu; czy chcecie przez profesję zakonną jeszcze ściślej się z Nim połączyć?”

„Czy chcecie w celu doskonałego naśladowania Chrystusa strzec czystości dla Królestwa niebieskiego, przyjmując dobrowolne ubóstwo i złożyć dar posłuszeństwa?”²⁴.

Pierwsze pytanie ma na uwadze pełniejsze zjednoczenie z Bogiem, czego wyrazem jest profesja zakonna. Drugie dotyczy trzech ślubów (czystości, ubóstwa i posłuszeństwa), które są formami doskonałego naśladowania Chrystusa.

Sakrament chrztu jest poświęceniem człowieka Bogu, a zatem jest on podstawą powołania do zachowania rad ewangelicznych. Chrześcijanie umarli dla grzechu, a żyją dla Boga (por. Rz 6, 11). Po konsekracji chrztu następuje konsekracja całkowitego oddania się na służbę Bogu przez realizację rad ewangelicznych. Sobór Watykański II podkreślając prawdę o łączności ślubów zakonnych z chrztem, mówi: „już wprawdzie przez chrzest człowiek umarł dla grzechu i poświęcony został Bogu; aby jednak móc otrzymać obfitsze owoce łaski chrztu, postanawia przez ślubowanie rad ewangelicznych w Kościele uwolnić się od przeszkód, które mogłyby go odwieść od żarliwej miłości i od doskonałości kultu Bożego i jeszcze ściślej poświęca się służbie Bożej”²⁵.

Życie zakonne wprowadza w życie chrześcijanina specyficz-

²³ S. Miecznikowski, *Miejsce zakonów w Kościele*. W: *Kościół w świetle Soboru* (praca zbior.), Poznań 1968, s. 274.

²⁴ OPR, II 30.

²⁵ KK 44, 1.

ne ukierunkowanie dzięki konsekracji, dokonanej przez słu-
by, a opartej zawsze i wszędzie na konsekracji istotnej: chrztu
i bierzmowania.

Następstwem ścisłego zjednoczenia z Bogiem jest słu-
bowana czystość dla Królestwa Niebieskiego, gdyż Chrystus jest
godny największej miłości. Dobrowolne ubóstwo jest znakiem,
że Chrystus jest bogactwem dla osoby zakonnej. Dar posłu-
szeństwa wskazuje na to, że źródłem zamiarów, planów, kon-
kretnych decyzji jest Chrystus.

Modlitwa błagalna celebransa po pozytywnych odpowie-
dziach nowicjuszek jest aklamacją potwierdzającą ich decy-
zję: „Chcemy”.

„Prosimy Cię Panie, wejrzyj na te służebnice Twoje, które
dzisiaj, ślubując wobec Kościoła zachowanie rad ewangelicz-
nych, obiecują ściśle naśladować Twego Syna i spraw łas-
kawie, aby ich życie przyniosło chwałę Twojemu Imieniu i
przyczyniło się do zbawienia ludzi”²⁶.

Osoby, które zdecydowały się na życie zakonne, oddają się
Bogu za pośrednictwem Kościoła. Ich odpowiedź „chcemy”
zostaje przyjęta przez oficjalnych przedstawicieli wspólnoty
Kościół, gdyż dobra wysłużone przez Chrystusa są darem
ofiarowanym człowiekowi przez Kościół. Także profesja za-
konna nie może być aktem czysto prywatnym, lecz oficjal-
nym, kościelnym, liturgicznym. Za pośrednictwem Kościoła
zakonne stają się członkiniami określonej wspólnoty, oficjal-
nie aprobowanej przez hierarchię ustanowioną przez Chry-
stusa.

A zatem zgromadzenie zakonne jest częścią Kościoła, któ-
ry zatwierdził charyzmatyczną misję Założyciela tegoż zgro-
madzenia. Zachowanie rad ewangelicznych w zakonnej wspól-
nocie jest naśladowaniem życia Chrystusa i prowadzi do re-
alizacji zasadniczej misji, której winni być wierni wszyscy za-
konnicy. Tą misją jest chwała Bożego Imienia i troska o zba-
wienie ludzi.

Wręczenie oznak przynależności do Zgroma-
dzenia

Przy pierwszej profesji OPR przewiduje wręczenie oznak:
reguły (Konstytucji), stroju zakonnego, a dla niewiast welo-
nu²⁷. Wręczenie habitu obecnie dokonuje się w przeddzień

²⁶ OPR, II 32.

²⁷ OPR, II 16—17; 34—35.

profesji, czyli pod koniec próby nowicjackiej. Zgodnie z dekretem „*Perfectae caritatis*” (n. 17) szata zakonna jest znakiem konsekracji, dlatego nie powinno się jej dawać za wcześnie²⁸. Noszenie habitu ma charakter przejściowy, bo zakonnica ma szukać wartości nieprzemijających, trwałych i nieśmiertelnych (por. modlitwy przy poświęceniu).

Reguła lub Konstytucje²⁹ są dla zakonnicy zbiorem przepisów, które poznała w nowicjacie, są drogowskazem, do którego na co dzień musi wracać i odczytywać go wciąż na nowo zależnie od sytuacji i potrzeb. Przepisy nie mogą stać się tylko zwyczajową literą, bo wówczas ich funkcja jako „świętego znaku” nie będzie czytelna i przejrzysta w życiu praktycznym.

W zakonach żeńskich wręcza się w dniu profesji czasowej welony³⁰. Noszenie welonu ma wszystkim uświadomić fakt, że osoba ta przynależy do Chrystusa i jest oddana na służbę Kościołowi przez życie w czystości (por. formułę wręczenia welonu).

Przy obrzędzie profesji czasowej należy unikać przeakcentowania drugorzędnych elementów. Trzeba dołożyć starań, by zgromadzeni na tym obrzędzie zrozumieli poprzez gesty i słowa, że u podstaw profesji zakonnej tkwi Boże wezwanie i dobrowolna odpowiedź człowieka, że łaska wezwania wypowiada się poprzez liturgię słowa, zaś odpowiedź mieści się w formule profesji zakonnej.

III. PROFESJA DOZGONNA, JEJ ZNACZENIE W OBRZĘDACH I MODLITWACH OPR

Nowy obrzęd OPR, zgodnie z poleceniem Konstytucji o Liturgii (n. 80), w szczególny sposób koncentruje uwagę na obrzędzie dozgonnej profesji. Ukazuje „profesję wieczystą jako symbol nierozzerwalnych więzów łączących Chrystusa z Koś-

²⁸ I. M. Calabuig, *Commentarium* (do dekretu Kongregacji Kultu Bożego z dnia 2 II 1970 r. zatwierdzającego *Ordo Professionis Religiosae*), „*Notitiae*”, 6 (1970), s. 118—119.

²⁹ W zakonach powstałych przed XVI w. reguła oznacza krótki i zwyczaj starożytny zbiór podstawowych przepisów normujących życie zakonne. Konstytucje zaś oznaczają postanowienia właściwe danemu zakonowi, dodane do reguły, dokładniej określają szczegółowy cel i środki prowadzące do niego. Obecnie w zgromadzeniach powstałych w XIX i XX wieku używa się jednego terminu na określenie zbioru ustaw zakonnych mianowicie „Konstytucje”.

³⁰ Zgodnie z DZ 17 i ET 22 pełny strój zakorny jest znakiem konsekracji. Nie wręcza się go jednak przy profesji, bo zgodnie z OPR,

ciółem”³¹. Jak Chrystus żyjący w Mistycznym Ciele, jest źródłem nie tylko jego istnienia, ale i sprawcą rozwoju, trwałości i mocy³², tak i poświęcenie człowieka Bogu w profesji wieczystej, staje się pełnym i całkowitym oddaniem dzięki przyjęciu tegoż aktu przez Kościół. Profesja zakonna zostaje złożona w Kościele, w obecności oficjalnych jego przedstawicieli i wspólnoty wiernych, jest połączona ze sprawowaniem Eucharystii, by zaakcentować związek między zbawczą ofiarą Chrystusa i całkowitym oddaniem się Bogu osób przez Niego wybranych.

Tylko dla profesji wieczystej w OPR jest zaproponowany dzień³³, w którym ma być składana. Rytuał na pierwszym planie wymienia niedzielę, jako dzień Paschy tygodniowej. Konsekracja zakonna zostaje zatem ściśle złączona z tajemnicą śmierci i zmartwychwstania Pańskiego.

Niedziela jest dniem, w którym chrześcijanie, gromadząc się razem, przeżywają tajemnicę narodzin Kościoła, w którym Duch Święty przez słowo i sakramenty, zwłaszcza przez Eucharystię, przedłuża rozpoczęte przez Chrystusa dzieło gromadzenia w jedno rozproszonych dzieci Bożych (por. J 11, 49—52). Chrztost jest tym widocznym znakiem, przez który kościół dokonuje gromadzenia w jedno. Ważną jest zatem rzeczą, by wspólnota kościelna, zgromadzona na sprawowanie Eucharystii, przyjęła do swego grona nowego członka³⁴, a także, by w ramach tej samej wspólnoty, nastąpiło poprzez profesję zakonną dopełnienie chrztu, bo łaska chrztu i łaska powołania stapiają się w jedno.

Sobór Watykański II ukazał Maryję, jako wzór życia zakonnego (por. DZ 25), a także świętych, szczególnie założycieli i założycielki, których życie i nauka wywarły szczególny wpływ na organizację i rozwój życia zakonnego³⁵. Stąd wynikają propozycje OPR, by w tych dniach składać ofiarę swego życia w łączności z Maryją, względnie ze świętymi, którzy poszli śladami Chrystusa.

W OPR czytamy zalecenie: „Wiernych należy wcześniej po-

II 17 kandydatki do profesji czasowej przychodzą do kościoła ubrane w strój zakonny poza welonem.

³¹ OPR, Praenotanda 6.

³² J. Brudz, *Misterium Kościoła*, W: *Idee przewodnie soborowej Konstytucji o Kościele* (praca zbior.), Kraków 1971, s. 55—56.

³³ OPR, II 43.

³⁴ S. Czerwik, *Wprowadzenie do odnowionego obrzędu chrztu dzieci*, W: *Sakrament chrztu* (praca zbior.), Katowice 1973, s. 81—82.

³⁵ I. M. Calabuig, *La profession religieuse*, s. 524.

wiadomość o wyznaczonym dniu i godzinie, aby mogli przybyć tym liczniej³⁶.

Profesja wieczysta jest niepowtarzalnym wydarzeniem, które w szczególny sposób obchodzi najbliższe otoczenie, ale przede wszystkim tę wspólnotę Kościoła, w której powołanie wyrosło i dojrzało. Konsekracja zakonna jest nie tylko osobistym spotkaniem z Bogiem osoby powołanej, ale ma wymiar wspólnotowy, gdyż dokonuje się we wspólnocie kościelnej, która jest świadkiem przyjętego daru i odpowiedzi na niego.

OPR proponuje możliwość połączenia obrzędu profesji, składanej przez przedstawicieli kilku rodzin zakonnych np. w katedrze pod przewodnictwem biskupa³⁷, lub w kościele parafialnym.

Przewodniczenie przez biskupa w ofierze Mszy św. ma szczególne znaczenie, bo wówczas celebracja staje się żywym obrazem jedności Kościoła w różnorodności członków, zadań i charyzmatów. Wokół ołtarza gromadzi się cały lud Boży: biskup, kapłani koncelebrujący³⁸, wierni, którzy służą Chrystusowi w stanie małżeńskim i wierni, którzy wyrzekli się ziemskich zaślubin dla Królestwa Niebieskiego.

Na mocy kan. 572, 1 do ważności profesji potrzeba, by ją przyjął prawomocny przełożony danego instytutu. Profesja jest podstawą nowej relacji osoby składającej profesję do społeczności zakonnej³⁹. Przełożona przyjmuje oddanie się Bogu w konkretnej społeczności⁴⁰. Rola przełożonej w akcie złożenia profesji nabiera większego jeszcze znaczenia przez gest włączenia nowych profesek do wspólnoty:

„Oświadczamy, że należycie w pełni do tej rodziny N. i wszystko macie odtąd wspólne z nami”⁴¹.

Oświadczenie przełożonej wyraża w jakimś stopniu fakt zawarcia przymierza między zakonnicą a Zgromadzeniem zakonnym. Przymierze z Bogiem jest jednostronne. Bóg daje — człowiek przyjmuje. Przymierze ludzkie jest dwustronne.

³⁶ OPR, II 45.

³⁷ OPR, II 51.

³⁸ Por. OPR, II 47.

³⁹ *Sacra Congregatio pro Cultu Divino, Declaratio circa ordinem Professionis Religiosae*, 14 X 1874, „Notitiae”, 11 (1975) s. 62—64. Por. I. M. Calabuig, art. cyt. s. 525—526.

⁴⁰ Nawet w zgromadzeniach na prawie diecezjalnym, gdzie biskup ma większą władzę, profesję przyjmuje przełożona danej wspólnoty.

⁴¹ OPR, II 77.

ne: obie strony dają, ale i obie będą związane aż do śmierci⁴².

Obrzęd profesji wieczystej w łączności ze Mszą św.

Konstytucja o Liturgii, zalecając opracowanie nowych obrzędów profesji zakonnej mówi, że „godny pochwały jest zwyczaj składania profesji zakonnej podczas Mszy św.”. Do tego nawiązuje następnie OPR postulując, aby obrzęd profesji wieczystej odbywał się łącznie ze Mszą św.⁴³

Znawcy liturgii utrzymują, że im poważniejszy jest akt, tym uroczystej należy go sprawować; tę właśnie zasadę zastosowano do profesji wieczystej⁴⁴.

Sprawę, w jakim momencie Mszy św. umieścić obrzęd składania profesji, znakomicie rozwinął Rytuał, przeciwstawiając się różnym dotychczasowym zwyczajom. Najbardziej odpowiednim momentem dla aktu profesji w czasie Mszy św. jest umieszczenie go zaraz po Ewangelii i homilii. Racje, które przemawiają za celowością tej decyzji, są oczywiste:

— Homilia jest żywym słowem Kościoła. Jest integralną częścią liturgii Słowa, wyjaśniającą na tle czytań mszalnych sens obrzędów. Łatwo też można połączyć homilię z „wezwaniami”, które celebrans kieruje do mających składać profesję.

— Umieszczenie obrzędu profesji bezpośrednio po Ewangelii pozostaje w analogii z innymi obrzędami „poświęcenia osób”, które już zostały ogłoszone po Soborze Watykańskim II jak: chrzest, konsekracja dziewic, święcenia kapłańskie.

Wielkie znaczenie i wymowę ma fakt umieszczenia profesji zakonnej pomiędzy Liturgią Słowa a Liturgią Eucharystyczną. Profesja zakonna łączy te dwie części liturgii mszalnej, w której przygotowanie darów chleba i wina nastąpi bezpośrednio po ofiarowaniu osób.

Sam akt profesji zakonnej, z punktu widzenia prawnego, chociaż jest najważniejszy w całym obrzędzie, nie wyczerpuje w pełni treści celebracji. Obrzęd profesji jest integralnie połączony z liturgią mszalną, tworząc razem z nią jeden akt kultu. To połączenie ujawnia się w licznych czynnościach i tekstach mszalnych.

— W profesji na wejście uczestniczą siostry, mające skła-

⁴² L. M. Orsy, *Otwarcie się na ducha*, Warszawa 1976, s. 39—40.

⁴³ KL 80, por. OPR, Praenotanda 6.

⁴⁴ I. M. Calabuig, *Commentarium*, s. 120.

dać profesję zakonną, w towarzystwie mistrzyni nowicjatu i przełożonej⁴⁵.

— W czytaniach biblijnych, podanych w bogatym i urozmaiconym wyborze, dostosowanych treścią do uroczystości⁴⁶.

— W homilii wyjaśnia się czytania biblijne oraz dar, jakim jest profesja zakonna dla powołanych i dla Kościoła⁴⁷.

— W przygotowaniu darów ofiarnych biorą udział nowe profeski, które przynoszą do ołtarza chleb, wino i wodę, potrzebne do ofiary eucharystycznej⁴⁸.

— W modlitwach eucharystycznych dodaje się specjalne formuły modlitw wstawienniczych, które akcentują ofiarę profesek⁴⁹.

— W pocałunku pokoju, przez który zaznacza się, że zakonnice dzięki złożeniu profesji, zostają włączone do Instytutu. Ten gest może zastąpić znak pokoju stosowany we Mszy św.⁵⁰.

— W rozesłaniu profesek, które jest połączone z końcowym błogosławieństwem. W trzech wezwaniach, skierowanych do profesek, następuje pewne podsumowanie akcentów teologicznych obrzędu. Bóg jest dawcą powołania. Bóg chroni dar swoją łaską. Człowiek w duchu wiary spełnia zadania, które wynikają z tego daru.

Osoby konsekrowane są znakiem i świadectwem miłości Boga wobec ludzi. Więzy z Bogiem, zapoczątkowane na ziemi, są wieczne⁵¹.

Połączenie obrzędu profesji wieczystej ze Mszą św. i zastosowanie specjalnych formularzy mszy obrzędowych, które znajdują się w Mszale Rzymskim Pawła VI⁵², nabrało specjalnego znaczenia w świetle soborowego rozumienia życia zakonnego. W czynnościach liturgicznych pragnie Kościół ukazać profesję zakonną jako stan poświęcony Bogu. W Konstytucji o Kościele znajdujemy wyjaśnienie, dlaczego w najnowszym Mszale Pawła VI znalazły się specjalne formularze mszalne

⁴⁵ OPR, II 55.

⁴⁶ OPR, II 98—121; 138—152, por. OPR, Praenotanda 9 i OPR, II 57.

⁴⁷ OPR, II 61.

⁴⁸ OPR, II 79.

⁴⁹ OPR, II 80.

⁵⁰ OPR, II 77, 81.

⁵¹ OPR, II 83, 160.

⁵² Formularze mszalne A i B na dzień profesji wieczystej, *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP VI promulgatum, editio typica*, Roma 1970, 766—772.

związane z obrzędem profesji: „Kościół przyjmuje śluby od tych, którzy je składają, publiczną swą modlitwą wyprasza im pomoc i łaskę u Boga, poleca ich Bogu i udziela im duchowego błogosławieństwa, łącząc ich ofiarę z ofiarą eucharystyczną”⁵³. Ten tekst soborowej Konstytucji nadaje eklezjalny charakter obrzędowi profesji zakonnej, sprawowanemu w łączności ze Mszą św.

Teologiczny sens dożgonnej konsekracji w formularzach mszalnych i obrzędach OPR

Ordo Professionis Religiosae ukazuje w tekstach obrzędów profesji, w formularzach mszalnych oraz w czytaniach biblijnych specyficzne treści teologiczne, do których natchnienie czerpie z Pisma św. i dokumentów soborowych. Jedną z zasadniczych myśli, do której Ordo stale powraca, jest konsekracja chrzcielna, która w konsekracji zakonnej znajduje pełne urzeczywistnienie. Słusznie przyrównuje się profesję zakonną do chrztu; wyprowadza ona bowiem z rzeczywistości chrztu ostateczną konsekwencję, jaką jest naśladowanie Chrystusa, który poświęcił się dla Kościoła aż do śmierci krzyżowej⁵⁴. Połączenie obrzędu ślubów wieczystych ze Mszą św. wskazuje na to, że ze zbawczą ofiarą Chrystusa łączy się bezkrwawa ofiara osób zakonnych.

a) Konsekracja zakonna pogłębieniem łaski chrztu

Wszystkie sakramenty są sprawowaniem i aktualizowaniem na nowo tajemnicy Męki, Śmierci i Zmartwychwstania Chrystusa⁵⁵; jednak sakramenty chrześcijańskiej inicjacji, jak wskazuje sama ich nazwa, są w szczególny sposób wprowadzeniem w tajemnicę paschalną; są zapoczątkowaniem i umocnieniem życia poświęconego Bogu⁵⁶.

Wszyscy chrześcijanie, dzięki łasce chrztu, są oddani Bogu, ale ci, którzy prowadzą życie według rad ewangelicznych, poświęceni są służbie Bożej z nowego i szczególnego tytułu. „Już wprawdzie przez chrzest (człowiek) umarł dla grzechu i poświęcony został Bogu, aby jednak mógł otrzymać obfitsze łaski

⁵³ KK 45, 3.

⁵⁴ M. A. Triacca, *Fondamenti liturgico — sacramentali delle forme di „Vita di consacrazione”, „Rivista liturgica”, 60 (1973) s. 305.*

⁵⁵ Por. KL 61.

⁵⁶ M. A. Triacca, art. cyt. s. 305.

chrztu, postanawia przez ślubowanie rad ewangelicznych w Kościele uwolnić się od przeszkód, które mogłyby go odwieść od żarliwej miłości i od doskonałości (kultu Bożego i jeszcze ściślej poświęca się służbie Bożej"⁵⁷. Powyższe myśli soborowej Konstytucji znajdziemy w modlitwach mszalnych (por. Kolekta formularza mszalnego A i kolekta formularza mszalnego B) oraz w pytaniu skierowanym przez celebransa do profesek:

„Drogie Siostry, już przez chrzest umarliście dla grzechu, a zostałyście poświęcone Bogu, czy chcecie przez wieczystą profesję zakonną jeszcze pełniej Mu się poświęcić”⁵⁸.

Istnieje więc bardzo silne zespolenie — umocnione nowymi więzami — pomiędzy łaską chrztu a konsekracją zakonną. Ochrzczony, dzięki woli Bożej, nie należy już do siebie, ale staje się częścią Chrystusa. Jest „święty” w autentycznym, bo bliźnijnym znaczeniu słowa „sacrum”. Jest to sakralność w porządku przymierza, w którym dochodzi do rzeczywistego spotkania z Bogiem żywym w Chrystusie przez Ducha Świętego. Charakterystyczny związek, jaki zachodzi pomiędzy konsekracją chrzcielną a konsekracją właściwą formom życia poświęconego Bogu, opiera się na podstawowym znaczeniu chrztu. Sakrament chrztu włącza w Kościół. Jest znakiem szczególnego wybrania eschatologicznego, znakiem radości. Stanowi bowiem w życiu chrześcijanina wydarzenie niepowtarzalne⁵⁹. Życie zaś zakonne jest naśladowaniem Chrystusa. Ono prowadzi do pełni rozwoju i konsekrację, przyjętą na chrzcie św.⁶⁰.

Konsekracja zakonna jest owocem chrztu, ale będąc dalszą i specjalną konsekracją, z nowego i szczególnego tytułu⁶¹ rozwija, poszerza i kieruje wszystkie dążenia człowieka ku Bogu.

Sprawowanie sakramentu chrztu nie przynosi samo przez się aktualizacji i urzeczywistnienia tego, co chrzest oznacza. Potrzebne jest także świadome i wolne współdziałanie osoby przyjmującej sakrament⁶². Od chwili zapoczątkowania życia Bożego w chrzcie aż do dojrzałej profesji zakonnej w czynnym

⁵⁷ KK 44, 1.

⁵⁸ OPR, II 62. Zacytowane w tekście pytanie jest jednym z pięciu, które Ordo proponuje. Z tych ostatnie odnosi się do zakonów kontemplacyjnych.

⁵⁹ A. Skowronek, *Z teologii chrztu*. W: *Sakrament chrztu* (praca zbior.), Katowice 1973, s. 27.

⁶⁰ Paweł VI, Przemówienie papieskie. W: *Charyzmat życia zakonnego*, tłum. A. Zuchowski, T. Sułowska, Poznań—Warszawa 1974, s. 18.

⁶¹ DZ 5, 1; KK 44, 1.

⁶² Wymaganie odnosi się do chrztu dorosłych. W wypadku chrztu niemowląt odpowiedzialność przejmują rodzice dziecka i chrzestni.

dialogu rozwija się nieprzerwanie w ochrzczonej misterium łaski: harmonia pomiędzy dziełem Boga a działaniem człowieka. Przy osobistej współpracy łaska chrztu osiąga pełnię w zakonnej konsekracji. Pierwszym i podstawowym zobowiązaniem, jakie podejmują osoby, które wybrały ewangeliczną doskonałość, jest wytrwała praca, by wszczępienie w Paschalne Misterium stawało się w nich coraz to doskonalsze⁶³, gdyż przez chrzest umarły dla grzechu a zostały poświęcone Bogu.

Święty Paweł tłumaczy, że zanurzając się w wodę chrztu, współumieramy z Chrystusem. Chrystus po to kiedyś umarł, by nas wybawić z grzechu, my zaś teraz „umieramy”, by zerwać z grzechem (por. Rz 6, 3—11)⁶⁴. O współumieraniu grzesznika będzie jeszcze mówił Paweł na innym miejscu: „Razem z Chrystusem zostałem przybity do krzyża, teraz zaś już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus” (Ga 2, 19—20)⁶⁵. Dzięki temu współumieraniu zostaje zapoczątkowana jedność Chrystusa i Jego wyznawcy, stanowiąca fundament wspólnoty życia z Bogiem⁶⁶.

Dekret soborowy o życiu zakonnym „*Perfectae caritatis*” mówi, że konsekrowani „żyją dla samego Boga”, dążąc do coraz to doskonalszej ku Bogu miłości⁶⁷. Wszelka praktyka umartwienia i wyrzeczenia jest kontynuacją śmierci wspólnej z Chrystusem, a nowość życia poświęconych Bogu to zmarłych wstanie wraz z Chrystusem. W ten sposób „poświęceni” łatwiej i pełniej mogą urzeczywistniać plan Boga, który przeznaczyl ich do tego, aby stali się przybranymi synami (por. Ef 1, 5)⁶⁸ i żeby byli podobni do Jego obrazu (por. Rz 8, 29).

Chrzest jest sakramentem wiary. Wśród wszystkich form, w których życie wiary może się rozwijać i osiągać dojrzałość, najbardziej wyraźną formą jest życie konsekrowanych. Wszyscy wierzący i ochrzczeni są członkami Ciała Chrystusowego, ale ci, którzy Bogu poświęcili swe życie, są szczególnie uzdolnieni do tego, by wyznawać wiarę w strukturach społecznych, powołanych do istnienia przez Ducha świętego, „Poświęcony Bogu” w dzisiejszym świecie winien dawać świadectwo wierze w taki sposób, by ono było czytelne dla ludzi naszych czasów⁶⁹.

⁶³ M. A. Triacca, art. cyt., s. 305—306.

⁶⁴ OPR, II 108.

⁶⁵ Por. Antyfona na Komunię z formularza mszalnego A.

⁶⁶ *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu* (praca zbior.), Poznań 1975, 648, por. Biblia Poznańska, t. 3 1975, 445.

⁶⁷ DZ 5, 1; 8, 2.

⁶⁸ OPR, II 112.

⁶⁹ M. A. Triacca, art. cyt., s. 306—307.

Osoby, które wybrały drogę ewangelicznej doskonałości, przez całkowite zawierzenie Bogu w zakonnej konsekracji oddają pełną cześć Bożemu Majestatowi, z Bożą pomocą pomnażają świętość Kościoła i są zacznym działaniem apostołskiej wśród ludzi. Zakonna konsekracja przyczynia się do wzrostu świętości w Kościele i do zbawienia ludzkości. A zatem im wyższa jest świętość rodzin zakonnych, tym szlachetniejsza jest cała ludzkość, gdyż dobro bardziej promieniuje niż zło. Dobro jest bardziej komunikatywne, nawet w dziedzinie czysto ludzkiej, tym bardziej w porządku łaski, gdzie potężnie działa moc Boża ⁷⁰.

Konsekracja zakonna przy całej swej specyficzności nie może być zaliczana do porządku sakramentalnego. Życie poświęcone powstaje pod wpływem sakramentów, z nich czerpie swą żywotność, ale nie należy, jako takie, do ekonomii sakramentalnej. Nie wysuwając stąd wniosków o jego niższości czy wyższości w stosunku do sakramentów, przyjmujemy, że życie poświęcone Bogu należy do odmiennego, charyzmatycznego porządku. Żywotność zatem Instytutów zakonnych opiera się na intensywnym czerpaniu przez każdego ich członka z charyzmatów — darów łaski chrztu i bierzmowania ⁷¹.

b) Eucharystia wzorem i źródłem konsekracji zakonnej

Przez połączenie obrzędu profesji wieczystej z Mszą św. *Ordo Professionis Religiosae* pragnie ukazać wewnętrzny związek ofiary Chrystusa i „ofiary służebnic” (por. Modlitwa nad darami z formularza mszalnego B). Podstawą łączności profesji zakonnej z Eucharystią jest ofiarowanie się samego Zbawiciela, który jest sakramentalnie obecny w Kościele. Z ofiary Chrystusa jako źródła czerpie moc i siłę ofiara zakonna ⁷². Tę naukę o łączności Eucharystii z życiem zakonnym ukazują niektóre czytania na uroczystości zakonne (np. J 12, 24—26; 15, 1—8; 15, 9—17) ⁷³ oraz modlitwy nad darami z obu formularzy mszalnych na dzień ślubów zakonnych.

Na ołtarzu zostają złożone dary chleba i wina, które dzięki mocy Ducha Świętego, działającego przez słowa modlitwy kapłana, stają się Ciałem i Krwią Chrystusa. Z ofiarą Chrystusa

⁷⁰ S. R. Rybicki, *Apostolskie powołanie zgromadzeń zakonnych*. W: *Powołanie człowieka*, t. 4, Poznań—Warszawa 1975, s. 178.

⁷¹ M. A. Triacca, art. cyt., s. 308.

⁷² M. Augé, *I riti della professione religiosa e della consacrazione delle Vergini*, „*Rivista liturgica*”, 60 (1973) s. 334.

⁷³ OPR, II 149, 150, 151.

złączona jest ofiara życia tych, które Pan wybrał. Ich całkowita ofiara z siebie ma być na wzór Chrystusa przemieniona w Sakrament Odkupienia. Osoba poświęcona Bogu ofiarowuje siebie za całą ludzkość, ażeby w Chrystusie mogła przyjść do Ojca. Co więcej, jak Eucharystia wyraża tajemnicę przeistoczenia, tak i życie Bogu poświęcone jest nastawione na gruntowną przemianę w Chrystusie, ażeby ofiarować Bogu i Bozym uczynić cały świat (por. 1 Kor 15, 28). Mocą kościelnego posłannictwa człowiek poświęcony zostaje wprowadzony w tajemnicę eucharystyczną z nowego i specjalnego tytułu, jako odpowiedzialny nie tylko za siebie, ale także za braci⁷⁴.

Ilekróć osoba poświęcona Bogu czynnie uczestniczy w Eucharystii, otrzymuje nowy impuls życia i uaktywnia rzeczywistość swoich ślubów złożonych Bogu w Kościele.

Życie poświęcone Bogu powinno stanowić idealne „locus eucharisticus”, w którym by Eucharystia mogła w pełni osiągać celowość wszystkich obecnych w niej wymiarów. Wśród tych wymiarów na plan pierwszy wysuwa się wymiar komunijny. Życie zakonne winno w szczególnym stopniu realizować wspólnotę członków między sobą i z Bogiem. Każda forma życia poświęconego Bogu wyraża w specyficzny i zróżnicowany sposób szczególną właściwość wspólnotowego i apostołskiego życia chrześcijańskiego. Jest braterstwem urzeczywistnionym nie przez „więzy ciała i krwi”, ale przez wolną odpowiedź na Boże wezwanie, zwrócone przez Boskie Osoby do każdego z członków wspólnot poświęconych Bogu. Eucharystia stanowi w stosunku do życia konsekrowanego nie tylko wzór i natchnienie z tej racji, że odwołuje się do wzajemnego dania siebie i ofiarowania Chrystusa Ojcu mocą Ducha Świętego; jest ona także źródłem i zbawczym pokarmem owocującym we wzajemnym dawaniu i ofiarowaniu. To oznacza pełnię i całkowitą harmonię urzeczywistnioną przez wolną, ale zobowiązującą i trwałą odpowiedź⁷⁵.

W rzeczy samej, jak Eucharystia jednoczy Kościół z Chrystusem, jak zespala między sobą wszystkich chrześcijan, tak samo i to w szczególny sposób jest ona fundamentem miłości wśród członków, przynależnych do danej formy życia zakonnego. Wspólnota osób poświęconych Bogu włącza się w urzeczywistnianie dzieła odkupienia, wnosząc swój dostrzegalny wkład i pracując około widzialnej realizacji wspólnoty życia

⁷⁴ Por. Kolekta z formularza mszalnego A, Kolekta i modlitwa po Komunii z formularza mszalnego B.

⁷⁵ M. A. Triacca, art. cyt., s. 312—313.

i apostołskiego działania. Życie wspólnoty staje się przez to szczególnym wyrazem jednej z właściwości Eucharystii: budowania Kościoła jako komunii z Bogiem i pomiędzy ludźmi przez posługę (diakona) i miłość (agape) ⁷⁶.

Eucharystia w życiu osób poświęconych Bogu oraz życie konsekrowanych to potężna modlitwa dziękczynienia — eulogia eucharistica ⁷⁷.

c) Konsekracja zakonna naśladowaniem Chrystusa

W Mszałe Rzymskim Pawła VI z 1970 r., wśród nowych prefacji znajduje się prefacja, jaką stosuje się we Mszy św., podczas której jest składana profesja zakonna. Wymaga ona specjalnego omówienia, gdyż jest doskonałym programem życia konsekrowanego. „Sposób życia w doskonałej czystości, posłuszeństwie i ubóstwie, który wybrali sobie Chrystus Pan i Jego Dziewicza Matka ⁷⁸, jest przykładem do naśladowania, który przyjmuje na siebie każda profeska. Podstawą i wzorem tego życia jest sam Chrystus.

— „On to, wyszedłszy z łona Dziewicy jako przeczysty owoc, nazwał czystych sercem błogosławionymi i swoim życiem nauczył prawdziwej czystości.

— On zawsze pragnął spełniać Twoje upodobania i stał się za nas posłuszny aż do śmierci.

— On złożył Tobie doskonałą i miłą ofiarę, a tych którzy tu na ziemi są z Nim ściśle złączeni, poświęcił Twojemu Majestatowi i zapewnił, że znajdą wieczne skarby w niebie” ⁷⁹.

Prawdziwego przygotowania do chrześcijańskiego dziewictwa należy szukać w kontekście obietnic i przymierza. Dziewictwo St. Testamentu staje się wyrazem wiernej miłości wyłącznie dla Boga. Ten tytuł przypisują prorocy Izraelowi (por. Am 5, 2; Iz 37, 23; Jer 14, 17). Od czasów Chrystusa dziewica Izrael nazywa się Kościołem. Wierni, którzy pragną żyć w owym Kościele w stanie bezzennym, uczestniczą w dziewictwie Kościoła, które swą pełnię osiągnie w chwili ostatecznego dokonywania się godów mesjańskich. Dziewictwo Kościoła zo-

⁷⁶ Por. DZ 15, 1.

⁷⁷ Por. M. A. Triacca, art. cyt., s. 314—315.

⁷⁸ OPR, II 82, por. KK 46, 2.

⁷⁹ Praefatio: De vita religiosa ut servitium Dei per Christi imitationem. W: Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP VI promulgatum, editio typica, Roma 1970, 767.

staje w pełni zrealizowane na styku dwu przymierzy w Maryi, córce Syjonu.

Matka Jezusa jest jedyną niewiastą Nowego Testamentu, do której stosuje się, prawie jako imię własne, tytuł „Dziewica” (Łk 1, 27, por. Mt 1, 23). Maryja pragnęła zachować dziewictwo (Łk 1, 34), wybierając los niewiast bezdzietnych. Ona bowiem przeczysta Dziewica, sięgnęła z miłości ku Najwyższemu po bezmiar upokorzenia, a w zamian otrzymała błogosławieństwo, „bo wejrzał na uniesienie służebnicy swojej. Oto bowiem błogosławić mnie będą odtąd wszystkie pokolenia” (Łk 1, 48). Bóg w realizacji swych planów zbawczych, „gdy nadeszła pełnia czasów, wzbudził z pnia Jessego świętą Dziewicę”, by z Jej łona, na które zstąpił Duch Poczyszyciel, dać światu „przechystry owoc” — Jezusa. Elżbieta przy powitaniu Maryi poznała z Bożego objawienia Jej Boskie macierzyństwo, wypowiadając słowa błogosławieństwa: „Błogosławionaś Ty między niewiastami i błogosławiony owoc Twojego łona” (Łk 1, 42). A potem kiedy Jezus uczy, wyrzuca złe duchy, „zdziałyły się tłumy” (Łk 11, 14), a niewiasta wygłasza pochwałę: „błogosławione łono, które Cię nosiło” (Łk 11, 27)⁸⁰.

Mateusz w swej Ewangelii zaraz na wstępie publicznej działalności Jezusa umieszcza kazanie na górze, wygłoszone do uczniów (Mt 5, 1—12). Czystych sercem nazwał Jezus błogosławionymi. Nie chodzi Jezusowi o czystość legalną, rytualną, o którą zabiegali faryzeusze, ale o czystość wewnętrzną, o czystość serca. Ci ludzie całą swą miłość kierują ku Bogu, bo nie są podzieleni wewnątrznie pomiędzy Boga a siebie lub dobra doczesne. Obiecana im nagroda jest wielka, bo mają zapewnione szczęście zbawionych, płynące z oglądania Boga⁸¹.

Czystość w odróżnieniu od pozostałych rad, poświęca człowieka na wyłączną własność Bogu ponad wszystko umiłowanemu⁸². Zachowana zaś ze względu na Królestwo Boże cieszy się zawsze szczególnym szacunkiem Kościoła jako osobne źródło duchowej płodności⁸³.

Pełnienie woli Ojca było celem posłannictwa Jezusa. Tylko jej szuka: „nie szukam bowiem własnej woli, lecz woli Tego, który mnie posłał” (J 5, 30). Jezus czyni zawsze tylko to, co podoba się Temu, który Go posłał (por. J 8, 29). Bezwzględne

⁸⁰ X. L. Dufour, *Dziewictwo*. W: *Słownik teologii biblijnej*, tłum. K. Romaniuk, Poznań—Warszawa 1973, 253—256.

⁸¹ *Biblia Poznańska*, t. 3 Poznań 1975, 20—21.

⁸² KK 44, 1; DZ 12, 1.

⁸³ KK 42, 3.

przyłgnięcie do woli Ojca przejawia się wyraźnie w czasie Męki, kiedy to z gorącą modlitwą zwraca się Jezus do Ojca „nie moja, ale Twoja wola niech się stanie” (Łk 22, 42). Posłuszeństwo Jezusa aż do śmierci (por. Flp 2, 5—11) można rozumieć w znaczeniu czasowym tzn. do momentu śmierci, lub w znaczeniu jakościowym tzn. że był posłuszny do tego stopnia, że doszedł do heroizmu, do śmierci na krzyżu ⁸⁴.

Osoby zakonne, idąc za przykładem Chrystusa, który przyszedł na świat, by pełnić wolę Ojca, pobudzone przez Ducha Świętego, oddają się we wspólnocie dziełu Chrystusa, przez co „pomnażają świętość Kościoła i ukazują zapal apostolski” (por. kolekta z formularza mszalnego A). Posłuszeństwo wypływa z wiary i miłości. Z wiary, ponieważ zakłada wiarę w obecność tajemnicy Bożej w społecznej strukturze Kościoła. Z miłości, gdyż poświęcony Bogu człowiek pragnie pomagać Kościołowi, a im Kościół ukazuje mu się uboższy i potrzebujący pomocy, tym więcej go kocha ⁸⁵.

Przykład doskonałej ofiary, całkowitego ogołocenia siebie dał Jezus i zapewnił tych, którzy odrzucają wszelką nadmierną troskę o dobra doczesne, a powierzą się Opatrzności Ojca Niebieskiego, że znajdą skarby w niebie, gdzie „ani mól, ani rdza nie niszczy i gdzie złodzieje nie włamują się i nie kradną” (Mt 6, 20) ⁸⁶.

Chrześcijaństwo, którzy na naukę i przykład Jezusa odpowiedzieli ofiarowaniem siebie samym Bogu, bo „umieli rozpoznać, co jest wolą Bożą, co jest dobre, miłe Bogu i doskonałe” (Rz 12, 2b) są — zgodnie ze słowami prefacji — ściśle złączeni z Jezusem już tu na ziemi. Uwolnienie od niekoniecznych powiązań z poszczególnymi stworzeniami i objęcie w posiadanie świata przez miłość i zrozumienie jest rozpoczęciem życia w przyszłym świecie.

W formularzach obu Mszy św. obrzędowych widoczna jest myśl o naśladowaniu Chrystusa, do którego zobowiązują się zakonnice ślubami. To Ojciec wzywa ludzi do naśladowania swego Syna, a Duch Święty udziela wytrwania (por. kolekta z formularza mszalnego A i modlitwa nad darami z formularza mszalnego B). Ale prefacja zakonna i życie według rad ewan-

⁸⁴ Biblia Poznańska t. 3, Poznań 1975, 471. W dokumentach soborowych ustalono następującą kolejność ślubów: czystość, ubóstwo i posłuszeństwo. W obecnym omówieniu kierując się treścią profesji zastosowano kolejność: czystość, posłuszeństwo, ubóstwo.

⁸⁵ L. M. Ūrsy, *Otwarcie się na ducha*, Warszawa 1976, s. 168.

⁸⁶ DZ 13, 3.

gelicznych dotyczy rzeczywistości nadprzyrodzonej i towarzyszy mu pomoc łaski Bożej.

Dlatego po „pytaniach”, które mają na celu konfrontację ludzkiej decyzji profesek z wolą Bożą obecne na uroczystości zgromadzenie liturgiczne zanosi modlitwy do Boga przez orędownictwo Panny Maryi i Świętych. Błagania te podane są w Ordo w klasycznej i popularnej formie litanii⁸⁷. Dobór imion świętych nasuwa chyba słuszną refleksję. Nie chodzi w tej modlitwie tylko o wstawiennictwo świętych, ale przede wszystkim o przypomnienie postaci tych, którzy mieli wpływ na kształtowanie się początków Kościoła, którzy kładli podwaliny pod tworzące się wspólnoty zakonne i którzy swym życiem w czystości, ubóstwie i posłuszeństwie stali się wzorami godnymi naśladowania.

Na czele świętych wzywanych w litanii jest Maryja — Matka Boga i najczystsza Dziewica, która w dniu inauguracji misji Kościoła trwała na modlitwie wraz z uczniami Jezusa (Dz 1, 14—2, 4). Św. Józef, św. Jan Chrzciciel, św. Piotr, św. Paweł, św. Jan Ewangelista, św. Maria Magdalena, św. Szczepan to święci znani z kart Nowego Testamentu, którzy życiem niewinnym, milczeniem, pokutą, posłuszeństwem woli Ojca i ubóstwem przeniknęli życie Kościoła od samego początku po dzień dzisiejszy. W spisie imion świętych czczonych w Kościele⁸⁸ znajdują się męczennicy za wiarę z pierwszych wieków chrześcijaństwa: św. Wawrzyniec († 258) i św. Agnieszka (ok. † 304), są twórcy reguł i założyciele wielkich rodzin zakonnych, które wywarły szczególny wpływ na życie Kościoła powszechnego, jak św. Bazylej († 379), św. Augustyn († 430), św. Benedykt († 547), którego reguła jest księgą aktualną po czasy dzisiejsze. Wieki średnie reprezentują dwaj zakonnicy: św. Franciszek z Asyżu († 1226) i św. Dominik († 1221).

Ordo proponuje kilka imion świętych kobiet. Reprezentują one Kościół od pierwszych wieków jak np. św. Makryna († 378), siostra św. Bazylego. Na ogół wszystkie były związane życiem zakonnym, bądź jako jego założycielki⁸⁹, bądź też swoim świę-

⁸⁷ OPR, II 65—68.

⁸⁸ P. Parsch, *Rok liturgiczny*, t. I—III, Poznań 1956 i H. Fros, F. Sowa, *Twoje imię* (Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny) Kraków 1975.

⁸⁹ Św. Klara († 1253) założyła II zakon św. Franciszka. Św. Franciszka Joanna de Chantal († 1641) wspólnie z św. Franciszkiem Salezjakiem († 1622) założyła zakon kontemplacyjny sióstr wizytek. Św. Ludwika de Marillac († 1660) we Francji założyła czynne zgromadzenie sióstr miłosierdzia.

to bliwym życiem przyczyniły się do jego duchowego rozwoju⁹⁰.

W zestawie świętych nie ma imion z XIX i XX wieku. Zauważamy tu możliwość adaptacji obrzędu do miejscowych tradycji. Ordo zaleca umieszczenie w litanii imion świętych czczonych we wspólnotach zakonnych, czy też w danym środowisku⁹¹.

W całym obrzędzie profesji wieczystej śpiew litanii jest jednym z najbardziej intensywnych momentów modlitw całego Ludu Bożego, skierowanej do Kościoła triumfującego w niebie. Święci Kościoła są żywym przykładem dla osób Bogu poświęconych, gdyż zrealizowali ideał konsekracji, do którego dążą zakonnice⁹².

d) Konsekracja zakonna w świetle historii zbawienia

Akt złożenia profesji zakonnej jest najważniejszy z prawnego punktu widzenia, gdy natomiast bierzemy pod uwagę treść obrzędu, modlitwa błogosławieństwa i konsekracji⁹³ należy do form wyrazu najuroczystszych w liturgii rzymskiej.

Formuła profesji i modlitwa błogosławieństwa wzajemnie się implikują, tworząc akt konsekracji, w którym subiektywnemu ofiarowaniu się w profesji odpowiada obiektywne poświęcenie ze strony Kościoła. W jednym i drugim akcie działa Duch Święty: w pierwszym przez wpływ łaski na wolę zakonnicy, w drugim przez pośrednictwo Chrystusa, zawsze obecnego i działającego w czynnościach liturgicznych⁹⁴.

W obydwu modlitwach, które Rytuał profesji kobiet proponuje do wyboru, ukazane jest życie konsekrowanych w świetle historii zbawienia. Najpierw zwracamy się do Boga Ojca, Stwórcy ludzkości. Ludzkość nie dochowała wierności Bogu, ale Bóg poprzez przymierza Starego Testamentu stale wychodził do niej z darem swej miłości. Syn Boży dokonał dzieła odkupienia, które jest kontynuowane w Kościele w bezkrwawej ofierze Mszy św. Duch Święty przynosi dziełu stworzonemu i odkupionemu dar wzrostu i rozwoju.

Bóg Ojciec jest dawcą i pierwszym źródłem istnienia życia zakonnego. On powołuje i pobudza do naśladowania Chrystusa.

⁹⁰ Św. Teresa z Avila (†1582) jest reformatorką klasztorów karmelitańskich w Hiszpanii w XVI w.

⁹¹ OPR, II 67.

⁹² Por. KL 104.

⁹³ OPR, II 72, 159.

⁹⁴ KL 7, por. I. M. Calabuig, *La profession*, s. 529.

Chrystus jest najwyższym przykładem życia dla zakonnic, zwłaszcza w odniesieniu do rad ewangelicznych: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa. Duch Święty udziela natchnień w dążeniu do doskonałości.

Życie zakonne włączone w historię zbawienia jest dla ludzkości znakiem przymierza, w którym dokonuje się trwałe zespolenie miłości Boga i człowieka.

ZAKOŃCZENIE

Sumując możemy stwierdzić, że profesja wieczysta jest uroczystym i definitywnym włączeniem nowych członków do wspólnoty zakonnej. Aktu tego dokonuje w żeńskich Instytutach przełożona a nie celebrans, sprawujący Ofiarę Eucharystyczną. Akt ten spełnia się przy współudziale nie tylko rodziny zakonnej, ale i wiernych.

Konsekracja zakonna ma wymiar eklezjalny, wspólnotowy i apostołski, a swój wewnętrzny sens czerpie z sakramentów inicjacji, które są jej źródłem oraz udzielają dynamizmu wzrostu i siły do wytrwania.

La liturgie rénovée de la profession religieuse
des femmes dans l'„Ordo professionis religiosae

Résumé

Le Concile Vatican II a postulé entre autres une révision des rites de la profession religieuse et de la rénovation des voeux, tout en approuvant des usages du droit particulier en vigueur dans les diverses communautés religieuses. En même temps le Concile a plaidoyé pour le lien rituel de la profession religieuse et de la célébration de l'Eucharistie.

Le présent article est consacré à l'analyse du nouveau rituel de la profession religieuses des femmes, promulgué par la Congrégation du Culte le 2. II. 1970. Il contient trois paragraphes: Le rite de l'initiation de la vie religieuse. Les voeux simples (temporaires). Le sens de la profession solennelle vu sur le fond des prières et des gestes du nouveau rituel.

L'auteur constate une nette sobriété du rite de l'initiation de la vie religieuse. Les jeunes filles qui veulent répondre à l'appel divin, demandent d'être reçues par la famille religieuse et de pouvoir y apprendre à suivre le Christ pauvre, obéissant et aimant,

dans l'esprit de pénitence et de prière. La communauté les accueille, leur offrant son aide en vue de la réalisation de ce propos. La liturgie des vœux simples exprime et sanctifie la décision déjà maturée de se consacrer à Dieu et à la recherche de son règne dans la famille religieuse, dont on a connu les règles et le témoignage de vie de ses membres.

Le trait caractéristique de la profession, solennelle c'est son enracinement dans la spiritualité de l'initiation chrétienne. Les vœux solennels deviennent ainsi un symbole de l'union d'amour du Christ et de son Eglise, réalisée déjà en chaque chrétien par son baptême. L'Eucharistie fortifie cette union comme initiation au sacrifice sauveur du Christ, à son don total envers le Père. D'où vient le caractère foncièrement eucharistique et ecclésial de la vie religieuse. Elle constitue un des chemins de la perfection chrétienne réalisée dans la communauté de l'Eglise et pour son édification, perfection qui consiste toujours à suivre le Christ et à répondre fidèlement aux engagements baptismaux.

Z. Jamróz